

28.10.2019

POL-2019-63383

Sisäministeri Maria Ohisalo

VIITE: Sisäministeri selvityspyyntö Narinkkatorin tapahtumista.

Poliisihallituksen selvitys ja lausunto Helsingin poliisilaitoksen toiminnasta Narinkkatorilla lauantaina 19.10.2019

1 Narinkkatorin tapahtumista pyydetty selvitys

Sisäministeri Maria Ohisalo pyysi Poliisihallitukselta selvitystä Helsingin poliisilaitoksen toiminnasta Narinkkatorilla lauantaina 19.10.2019. Selvityksen ja lausunnon laatimista varten Poliisihallitus pyysi Helsingin poliisilaitoksesta selvitystä Narinkkatorilla järjestetystä yleisestä kokouksesta sekä siihen liittyneistä poliisitoimenpiteistä. Helsingin poliisilaitos toimitti selvityksensä Poliisihallitukselle 24.10.2019.

Helsingin poliisilaitoksen selvityksen mukaan Helsingin Narinkkatorilla järjestettiin 19.10.2019 yleinen kokous, josta oli ilmoitettu Helsingin poliisilaitokselle 17.10.2019. Yleisen kokouksen järjestäjäksi oli ilmoitettu *Yhdessä Rojavan puolesta* -järjestö. Helsingin poliisilaitos oli erikseen yhteydessä yleisen kokouksen käytännön järjestelyistä kokousilmoituksen tehneeseen henkilöön, joka oli ilmoittanut yhteystiedokseen ainoastaan sähköpostiosoitteen (muuta yhteystietoa ei ollut ilmoitettu kokousilmoituksessa). Helsingin poliisilaitos oli sopinut järjestäjän edustajan kanssa muun muassa yleisen kokouksen kulkureitistä. Poliisin ja järjestäjän välisessä yhteydenpidossa ei ollut erikseen tullut esille, että yleisessä kokouksessa käytettävään kokousvälineisiin olisi kuulunut myös henkilöauto.

Tapahtumapäivänä 19.10.2019 Helsingin poliisilaitoksen neuvottelupartio oli tavannut Narinkkatorilla yleisen kokouksen järjestäjiin kuuluneen kurdi-taustaisen miehen, joka toimi yleisessä kokouksessa myös järjestyksenvalvojana. Hieman ennen kuin kokouskulkueen oli tarkoitus lähteä liikkeelle, Narinkkatorille ajettiin henkilöauto. Tätä samaa henkilöautoa oli käytetty aikaisemmin saman viikon maanantaina 14.10.2019 pidetyssä kurdimielenosoituskulkueessa.

Poliisi ilmoitti yleisen kokouksen järjestäjälle, ettei henkilöautoa saa ottaa mukaan kulkueeseen. Poliisi oli myös perustellut yleisen kokouksen järjestäjälle, miksi henkilöauton käyttäminen ei ollut kulkueessa sallittua. Yleisen kokouksen järjestäjät olivat todenneet, että henkilöauto kuuluu kulkueeseen ja sitä tullaan siinä käyttämään poliisin antamasta määräyksestä huolimatta.

Poliisin määräyksen antanut yleisjohtaja ylikomisario Jere Roimu oli painottanut, että kyseessä oli poliisin antama määräys yleisen järjestyksen ja tur-

vallisuuden ylläpitämiseksi, ja poliisi tulee estämään henkilöauton käyttämisen kulkueessa. Henkilöauton käyttäminen estettäisiin tarvittaessa voimakeinoja käyttäen.

Hieman kello 16.00 jälkeen järjestäjät olivat ilmoittaneet poliisin neuvottelijoille, että he eivät tule noudattamaan poliisin määräystä vaan he ottavat henkilöauton mukaan kulkueeseen. Neuvotteluyhteys järjestäjän ja poliisin välillä oli lopulta katkennut. Yleisen kokouksen osalliset järjestäytyivät marssille klo 16.20, jolloin myös Narinkkatorille ajettu henkilöauto siirtyi ihmisten ympäröimänä kulkueen kärkeen. Poliisi esti henkilöauton käyttämisen ja tapauksessa jouduttiin käyttämään voimakeinoja vastarinnan murtamiseksi. Poliisi oli rikkonut auton sivuikkunan ja ottanut kuljettajalta virtaavaimen pois. Auton kuljettaja oli tämän jälkeen paennut ympärillä olevan väkijoukon sekaan.

Samaan aikaan yleiseen kokoukseen osallistunut mies oli estänyt poliisiauton liikkumisen tarrautumalla kiinni auton etupuskurin ja alustan rakenteista. Useat poliisimiehet joutuivat irrottamaan miehen auton rakenteista. Tämän jälkeen mies oli jatkanut voimakasta vastarintaa ja onnistui kaatamaan yhden poliisimiehen maahan. Tämän jälkeen mies oli tarrannut kaatunutta poliisimiestä auttamaan tulleen poliisimiehen kaulassa roikkuneeseen FN303-projektiililaukaisimeen yrittäen saada sen haltuunsa.

Maahan kaadettu poliisimies oli ylös noustuaan käyttänyt välittömästi etälamautinta mieheen. Etälamauttimen käyttö mursi miehen vastarinnan ja mies päästi irti projektiililaukaisimesta. Etälamauttimen käyttämisen jälkeen ympärillä ollut väkijoukko repi poliisin voimakeinojen käytön kohteena olleen miehen pois poliisin hallusta. Tämän jälkeen poliisi luopui toimenpiteistä ja henkilön kiinniotosta. Maahan kaadettu poliisimies loukkaantui tilanteessa.

Helsingin poliisilaitoksen lausunto on osittain salassa pidettävä viranomaisien toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 5 ja 9 kohtien perusteella. Poliisihallituksen selvityksen ja lausunnon liitteeksi on lisätty Helsingin poliisilaitoksen selvityksen selvitys sen julkisilta osilta.

2 Muu käytössä ollut materiaali

Poliisihallitus on tutustunut Helsingin poliisilaitoksen selvityksen lisäksi kahteen Narinkkatorin tapahtumista kuvattuun videotallenteeseen. Ensimmäinen videotallenne on YouTube-suoratoisto- ja videotallennepalvelussa oleva sivullisen kuvaama videotallenne Narinkkatorin tapahtumista (video 1; pituus 4:59).

Video 1

Tallenne alkaa kohdasta, jossa poliisi on suluttanut Narinkkatorille tuodun auton kulkueen eteen. Videon kohdasta 1:29 alkaen näkyy, kuinka poliisi kohdistaa voimakeinoja poliisiajoneuvon rakenteisiin tarrautuneeseen mieheen pitäen samalla ympärillä olevat muut ihmiset kauempana tilanteesta.

Videon kohdasta 1:57 alkaen näkyy tilanne, jossa poliisimies (tunnistenumero 1A3) joutuu hyökkäyksen kohteeksi, kun auton rakenteista irrotettu mies tönäisee poliisin voimakkaasti katuun. Videolta näkyy myös, kuinka

mies yrittää tarrautua tilanteessa olevan poliisimiehen FN303-projektiililaukaisimeen.

Videon kohdassa 2:10 kuuluu paukahdus, kun poliisi käyttää tilanteessa etälamautinta. Kohdassa 2:16 näkyy poliisin kädessä oleva etälamautin ja siitä lähtevät johdot, jotka ovat kiinni kohdehenkilössä.

Kohdassa 2:20 Narinkkatorille saapuvat poliisihevokset ratsastajineen.

Kohdassa 2:26 näkyy, kuinka etälamauttimen käytön kohteeksi joutunut mies vedetään yleisön sekaan. Tämä jää osittain pimentoon, koska videon kuvaaja on kohdistanut kameran osittain paikalle tulleisiin poliisihevosiin.

Tilanne on rauhoittunut videon kohdassa 3:07.

Toinen videotallenne on Narinkkatorin kaupunkikameralla tallennettu videomateriaali (video 2; pituus 10:28), joka on ajallisesti laajempi kuin YouTube-suoratoisto- ja videotallennepalvelussa oleva tallenne.

Video 2

Videon alkaa tilanteesta, jossa Narinkkatorille on tuotu Helsingin poliisilaitoksen selvityksessä mainittu henkilöauto. Henkilöauto alkaa liikkua hitaasti väkijoukon keskelle videon kohdassa 00:12. Videolta näkyy, kuinka keltaisissa liiveissä olevat yleisen kokouksen osallistujat ohjaavat henkilöautoa kohti vanhan linja-autoaseman rakennusta.

Videon kohdasta 00:28 näkyy, kuin poliisi käy neuvottelua henkilöauton kuljettajan kanssa. Tästä huolimatta auton kuljettaja jatkaa ajamista hitaasti eteenpäin.

Videon kohdasta 00:46 poliisi aloittaa henkilöauton liikkumisen estämisen ohjaamalla poliisiajoneuvon henkilöauton eteen. Henkilöauton liike loppuu kohdassa 00:49, kun viisi poliisimiestä ja yksi poliisiajoneuvo ovat auton edessä. Tästä huolimatta henkilöauton kuljettaja yrittää hitaasti kiertää poliisimiehiä ja poliisiajoneuvoa kulkusuunnassaan vasemmalta puolelta.

Videolta ei käy selvästi ilmi, missä kohdin poliisi rikkoo henkilöauton sivuikkunan. Lisäksi henkilöauton eteen ajettu poliisiajoneuvo estää näkyvyyden henkilöauton ohjaamoon, jonka vuoksi videolta ei ilmene, kuka henkilöautoa vielä kuljettaa kohdassa 02:50, jolloin poliisiajoneuvoa ajetaan vielä enemmän henkilöauton eteen.

Videon kohdassa 03:22 alkaen näkyy tilanne, jota on kuvattu videon 1 kuvauksessa. Videon kohdassa poliisi käyttää voimakkeinoja poliisiajoneuvoon tarttuneeseen mieheen.

Videon kohdassa 03:48 voimakkeinojen käytön kohteena ollut mies tönäisee poliisin voimakkaasti katuun, jonka jälkeen hän yrittää kohdassa 03:54 tarttua toisen poliisimiehen FN303-projektiililaukaisimeen.

Kohdassa 04.00 näkyy kuinka poliisi ottaa etälamauttimen esille. Poliisi käyttää etälamautinta kohdasta 04.02 alkaen.

Kohdasta 04.12 alkaen näkyy kuinka muut yleisen kokouksen jäsenet tarttuvat kohdehenkilöön vetäen hänet yleisön sekaan. Juuri tätä ennen poliisihevokset ovat tulleet paikalle.

Videon kohdassa 04.33 näkyy, kuinka poliisi luopuu toimenpiteistä henkilön kiinniottamiseksi.

Yleisen kokouksen suunniteltu kulkue alkaa videon kohdasta 10.06.

3 Poliisihallituksen lausunto

Poliisihallitus on tutustunut huolellisesti Helsingin poliisilaitoksen toimittamaan selvitykseen Narinkkatorin tapahtumista. Selvityksen lisäksi Poliisihallitus on perehtynyt Narinkkatorilta saatuihin videotallenteisiin. Käytettävissä olleen materiaalin perusteella Helsingin poliisilaitos on:

1. **toiminut** poliisitoimintaa ohjaavien keskeisten oikeusperiaatteiden mukaisesti.
2. **pyrkinyt** ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta poliisille kuuluvien toimivaltuussääntösten rajoissa.
3. **varautunut** asianmukaisilla varusteilla ja henkilöresursseilla yleisen kokouksen turvaamiseen. Varautuminen on perustunut erikseen hankittuihin tietoihin ja niiden perusteella tehtyyn uhka-arvioon.
4. **rajoittanut** yleisen kokouksen järjestäjän oikeutta kokousvälineiden käyttöön ainoastaan välttämättömistä syistä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Henkilöauto ei lähtökohtaisesti kuulu yleisessä kokouksessa käytettäviin kokousvälineisiin. Lisäksi henkilöauton käyttämisestä ei ollut ilmoitettu ja sen käyttäminen yleisessä kokouksessa olisi aiheuttanut välitöntä vaaraa ihmisten turvallisuudelle ja välitöntä vaaraa omaisuudelle.
5. **turvautunut** tarpeelliseen voimakeinojen käyttöön tilanteessa, jossa voimakeinojen käyttäminen on ollut puolustettavaa. Voimakeinojen käyttö on kohdistunut Narinkkatorille tuodun henkilöautoon (*esteen poistaminen; ikkunan hajottaminen, lukituksen aukaiseminen ja avainten poistaminen*), kuljettajaan (*vastarinnan murtaminen; kuljettaja ei noudattanut poliisin käskyjä*) sekä toiseen henkilöön, joka oli haitannut poliisin toimintaa tarrautumalla poliisiajoneuvon rakenteisiin ja käyttämällä väkivaltaa poliisimiestä kohtaan (*vastarinnan murtaminen; poliisitoiminnan haittaaminen ja poliisiin kohdistunut hyökkäys*).
6. **turvannut** kokoontumisvapauden käyttämisen rajaamalla poliisin toimenpiteet ainoastaan niihin henkilöihin, joiden käyttäytymisen perusteella oli perusteltua syytä olettaa, että he tulisivat aiheuttamaan huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle.

Poliisihallitus on tarkastellut asian selvittämisen aikana joukkojenhallintaan sekä yleisten kokouksen turvaamiseen liittyvää Poliisihallituksen hallinnollista norminantoa. Poliisihallitus on vasta päivittänyt joukkojenhallintaa koskevat hallinnolliset normit ja koulutusmateriaalin. Lisäksi poliisin voimankäyttöä koskeva ohjeistus on parhaillaan päivitettävänä.

4 Poliisihallituksen lausunnon perustelut

4.1 Poliisitoimintaa ohjaavat oikeusperiaatteet

Perustuslailla (731/1999) on turvattu ihmisarvon loukkaamattomuus ja yksilön vapaus ja oikeudet. Valtiosäännön tarkoitus on edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Perustuslaki asettaa poliisitoiminnalle sen välttämättömän viitekehyksen. Poliisilain (872/2011) 1 luvun 2 §:n mukaan poliisin on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista. Poliisin tulee tästä syystä yksittäisellä poliisitehtävällä arvioida aina sitä, onko toimivaltuuksien käyttöön liittyvä perus- ja ihmisoikeuksien rajoittaminen välttämätöntä, tarpeellista ja oikeasuhtaista.

Poliisitoimintaa ohjaavat myös hallinto-oikeudelliset ja poliisioikeudelliset oikeusperiaatteet, joista on säädetty hallintolain (434/2003) 6 §:ssä sekä poliisilain 1 luvussa. Hallintolain 6 §:n mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti (*yhdenvertaisuusperiaate*) sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin (*tarkoitussidonnaisuuden periaate*). Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia (*objektiviteettiperiaate*) ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden (*suhteellisuusperiaate*). Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia (*luottamuksensuojan periaate*).

Poliisin on poliisille kuuluvan tehtävän suorittamisessa ja siinä käytettävien toimivaltuuksien käyttämisessä noudatettava:

- suhteellisuusperiaatetta;

Poliisilaki 1 luku 3 §

Poliisin toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.

- vähimmän haitan periaatetta;

Poliisilaki 1 luku 4 §

Poliisin toimenpiteillä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi.

- tarkoitussidonnaisuuden periaatetta; sekä

Poliisilaki 1 luku 5 §

Poliisi saa käyttää toimivaltuuttaan vain säädettyyn tarkoitukseen.

- säännöksiä tehtävän hoitamisesta ja tärkeysjärjestyksestä.

Poliisilaki 1 luku 6 §

Poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä yhdenvertaista kohtelua ja sovinnollisuutta edistäen. Poliisin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin pyrkiä ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

Poliisin tehtävät on hoidettava tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen.

4.2 Neuvoin, kehotuksin ja käskyin

Helsingin poliisilaitoksen selvityksen ja Narinkkatorin tapahtumiin liittyneiden videotallenteiden perusteella on käynyt ilmi, että Helsingin poliisilaitos on pyrkinyt huolehtimaan perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisesta Narinkkatorilla lauantaina 19.10.2019. Poliisi oli ollut yhteydessä kokousilmoituksen tekijään sopiakseen yleisen kokouksen käytännön järjestelyistä, kuten kulkueen reitistä, jotta poliisi saa turvattua kokoontumisvapauden käyttämisen. Poliisille ei ollut kokouksen ilmoittamisvaiheessa ilmennyt seikkoja, joiden perusteella yleistä kokousta olisi tarvinnut kokoontumislain (530/1999) 10 §:n 2 momentin perusteella siirtää sopivampaan paikkaan.

Kokoontumislaki 10 § 2 momentti

Jos yleisen kokouksen järjestäminen ilmoitetussa paikassa vaarantaa ihmisten turvallisuutta, aiheuttaa huomattavaa haittaa ympäristölle tai vahinkoa omaisuudelle, häiritsee kohtuuttomasti sivullisia tai liikennettä taikka valtiovierailuun tai julkisyhteisön järjestämään kansainväliseen kokoukseen kuuluvaa tai suojelun tarpeeltaan niihin rinnastettavaa tilaisuutta, poliisi voi yhteyshenkilön kanssa neuvoteltuaan osoittaa kokouksen siirrettäväksi toiseen, kokouksen tarkoituksen kannalta sopivaan paikkaan.

Helsingin poliisilaitoksen selvityksen mukaan poliisi oli saanut tiedon yleisessä kokouksessa käytettävästä henkilöautosta vasta, kun Narinkkatorilla ollut yleinen kokous oli kokouksen alkamisen jälkeen järjestäytymässä kulkueeksi. Kulkueen oli tarkoitus lähteä liikkeelle kello 15.30, mutta kokouksen järjestäjä ilmoitti poliisille viivästyttävänsä liikkeellelähtöä. Viivästyksen syy oli poliisin järjestäjälle antama kokoontumislain 20 §:n 1 kohdan mukainen määräys, jonka mukaan henkilöautoa ei saanut ottaa mukaan yleiseen kokoukseen ja sen kulkueeseen, koska se olisi vaarantanut yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

Poliisi pyrki poliisilain 1 luvun 6 §:n perusteella ensisijaisesti neuvoin ja kehotuksin, sekä kokoontumislain mukaisin määräyksin ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta, sekä turvaamaan yleisen kokouksen järjestyksen ja turvallisuuden. Poliisi pyrki pitkään ja sinnikkäästi neuvottelemaan kokouksen järjestäjän kanssa henkilöauton käytöstä tuoden esille myös sen, että henkilöauton käyttö tulisi estämään tarvittaessa voimakeinoja käyttäen. Tästä huolimatta järjestäjä ilmoitti nimenomaisesti aikomuksensa olla noudattamatta poliisin antamaa määräystä. Poliisi esti henkilöauton käyttämisen noin kello 16.20, eli melkein tunti sen jälkeen, kun henkilöauton käytöstä oli alettu neuvotella.

Saadun selvityksen perusteella Helsingin poliisilaitos oli pyrkinyt puuttumaan mahdollisimman vähän yksilön perus- ja ihmisoikeuksiin. Tämä on ilmennyt siitä, että poliisi oli neuvotellut kokouksen järjestäjän kanssa etukäteen ja kokouksen aikana. Lisäksi poliisin neuvotteli lähes tunnin auton käyttämisestä kulkueessa. Neuvotteluista huolimatta poliisin määräystä ei ollut noudatettu. Tästä syystä poliisilla on ollut oikeus rajoittaa henkilöauton

käyttämistä yleisessä kokouksessa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Poliisin toimintaa voidaan perustella vielä kokoontumislain kriminalisointien kautta. Kokoontumislain 26 §:n 3 kohdan mukaan kokoontumislain 20 §:n perusteella annettujen poliisin määräysten olennainen rikkominen on sakan uhalla rangaistavaa kokoontumisrikkomuksena. Poliisilla on tämän vuoksi ollut velvollisuus puuttua myös rikolliseen toimintaan, kun poliisin määräystä ei ole ollenkaan noudatettu. Määräyksen rikkominen on ollut lain tarkoittamalla tavalla olennaista.

4.3 Kokoontumisvapauden rajoittaminen ja kokousvälineisiin puuttuminen

Perustuslain 13 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lupaa hankkimatta järjestää kokouksia ja mielenosoituksia sekä osallistua niihin. Kokoontumisvapaus on myös ihmisoikeus, josta on säädetty Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 18–19/1990) 11 artiklassa ja Yhdistyneiden kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 7–8/1976) 21 artiklassa. Kokoontumisvapaus on lisäksi eurooppalainen perusoikeus, josta on säädetty Euroopan unionin perusoikeuskirjan 12 artiklassa.

Kokoontumislain 4 §:n mukaan julkisen vallan on edistettävä kokoontumisvapauden käyttämistä turvaamalla oikeus kokoontua ilman ulkopuolista häiriötä ja luomalla edellytyksiä yleisten kokousten järjestämiselle. Kokoontumislain 19 §:n 1 momentin mukaan poliisin tehtävänä on turvata kokoontumisvapauden käyttämistä. Poliisin tulee myös valvoa, että järjestäjä ja puheenjohtaja täyttävät tämän lain mukaiset velvollisuutensa, sekä ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi yleisessä kokouksessa ja yleisötilaisuudessa.

Helsingin poliisilaitoksen selvityksen mukaan Narinkkatorin tapahtumissa oli käsillä tilanne, jossa päällystöön kuuluva poliisimies olisi kokoontumislain 21 §:n 2 momentin perusteella voinut keskeyttää yleisen kokouksen tai jopa määrätä sen päättymään. Peruste kokouksen keskeyttämiselle ja päättämiseksi olisi ollut kokouksen järjestäjän aikomus käyttää kokouksessa henkilöautoa. Henkilöauton käyttö olisi aiheuttanut välitöntä vaaraa ihmisten turvallisuudelle ja omaisuudelle.

Lisäksi keskeyttämis- ja päättämisperusteeksi olisi tullut ilmeisen lainvastainen toiminta yleistä kokousta järjestettäessä, koska järjestäjä ei noudattanut poliisin antamaa määräystä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Kokoontumislain esitoissa on todettu, että poliisin antamien määräysten vähäinen rikkominen ei vielä oikeuttaisi poliisia keskeyttämään tai päättämään kokousta. Tässä tapauksessa määräyksen rikkomista ei voida pitää vähäisenä, koska päätös olla noudattamatta poliisin määräystä on ollut harkittu siihen liittyneiden pitkien neuvotteluiden vuoksi ja määräys on kohdistunut moottorikäyttöisen ajoneuvon käyttöön keskellä suurta ihmisjoukkoa (*välitön vaara ihmisille ja omaisuudelle*).¹

¹ HE 145/1998 vp, s. 33/II: Säännös koskisi tilanteita, joissa kokouksen tarkoituksena on rikokseen ryhtyminen tai kokousta järjestettäessä rikotaan olennaisesti kokoontumislain tai muiden lakien säännöksiä tai niiden nojalla annettuja määräyksiä. Esimerkiksi poliisin antamien määräysten *vähäinen rikkominen* ei merkitsisi olennaista lainvastaisuutta eikä sellaisenaan

Henkilöauton käyttäminen liittyy myös kokoontumislain 11 §:ssä säädettyihin kokousvälineisiin. Säännöksen mukaan yleisessä kokouksessa saa käyttää julisteita, tunnuksia, äänenvahvistimia ja muita tavanomaisia kokousvälineitä sekä tilapäisiä rakennelmia. Järjestäjän on tällöin huolehdittava siitä, etteivät ne aiheuta vaaraa tai kohtuutonta haittaa osanottajille, sivullisille tai ympäristölle. Yleisessä kokouksessa käytettävistä kokousvälineistä on myös kokoontumislain 7 §:n1 momentin 6 kohdan mukaan ilmoitettava vapaamuotoisessa kokousilmoituksessa.

Kokoontumislaki 8 § 1 momentti 6 kohta

Yleisestä kokousta koskevan ilmoituksen tulee sisältää seuraavat tiedot:

6) kokouksessa käytettävät rakennelmat ja muut erityisvälineet.

Kokoontumislain 11 §:n antaa esimerkinomaisen luettelon yleisessä kokouksessa käytettävistä kokousvälineistä. Säännöstä on tulkittava tapauskohtaisesti, koska on vaikea määritellä ennakolta täysin tyhjentävästi, millaisia välineitä yleisessä kokouksessa voidaan käyttää. Tavanomaisia kokousvälineitä ovat luettelossa mainittujen lisäksi esimerkiksi liput, kyltit ja banderollit. On huomattava, että esimerkiksi mielenosoituksissa tavanomaisesti käytettävillä välineillä on kokoontumisvapauden ohella kiinteä yhteys myös sananvapauteen.²

Lain tarkoittamien kokousvälineiden tulisi olla tavanomaisia ja niiden tulisi liittyä kokouksen kulkuun. Tavanomaiseen kokouksen kulkuun ei voida katsoa kuuluvaksi kulkueissa käytettäviä poikkeuksellisia ajoneuvoja (traktoreita tai muita vastaavia), joiden käyttö ei siten ole suoraan laissa turvattu. Myöskään polkupyörien käyttämisestä ei ole oikeuskirjallisuudessa pidetty sellaisina tavanomaisina kokousvälineinä, että ne kuuluisivat kokoontumislain 11 §:n soveltamisalaan.³

Lisäksi eri ajoneuvojen käytössä on otettava huomioon paikka, jossa niitä käytetään. Ajoneuvojen paikka tiellä on määritelty tarkasti tieliikennelainsäädännössä (267/1981), jonka soveltavuuteen kokoontumisvapauden käyttäminen ei suoraan vaikuta. Ajoneuvojen käyttäminen voidaan mahdollistaa esimerkiksi yleistä kokousta koskevilla liikennejärjestelyillä sekä tieliikennelain 4 §:ssä määritellyn liikenteenohjaushierarkian avulla. Viime kädessä poliisin tehtävänä on arvioida kokousvälineiden käyttö, myös poikkeuksellisten välineiden osalta, ja mahdollistaa kokoontumisvapauden toteutuminen mahdollisimman kattavasti.

Helsingin poliisilaitos on selvityksessään tuonut esille, ettei henkilöauton käyttämisestä ollut tietoa kokousilmoituksessa, eikä kokouksen järjestäjä tuonut sitä missään vaiheessa ilmi ennen yleistä kokousta. Henkilöauton käyttäminen selvisi poliisille vasta Narinkkatorilla.

oikeuttaisi poliisia keskeyttämään tai päättämään kokousta. Olennaisesti lainvastaisena toimintana voidaan pitää esimerkiksi sitä, että järjestäjä rikkoo lakiehdotuksen 9 §:ään perustuvaa kokouspaikan omistajan tai haltijan antamaa kieltoa tai 10 §:n nojalla annettua kokouspaikkaa koskevaa poliisin määräystä.

² HE 145/1998 vp, s. 27/II.

³ Ks. Pohjolainen, Teuvo; Majuri, Tuula. Kokoontumisvapaus. Helsinki 2000, s. 158.

Lainsäädännön perusteella on selvää, että yleisen kokouksen järjestämisessä ja siten kokoontumisvapauden käyttämisessä saa käyttää siihen kuuluvia kokousvälineitä kokoontumislain 11 §:n asettamilla ehdoilla. Tästä syystä Helsingin poliisilaitoksen on pitänyt arvioida henkilöauton käyttämistä kokoukseen kuuluvana kokousvälineenä. Osittain tähän arviointiin on vaikuttanut sekin, että autoon oli laitettu näkyville julisteita ja äänentoistolaitteita, jotka nimenomaisesti kuuluvat kokoontumislain 11 §:n välineisiin. Näin ollen henkilöauton käyttäminen yleisessä kokouksessa on ollut osa kokoontumisvapauden käyttämistä, varsinkin, kun osa kokousvälineistöstä oli kiinnitetty henkilöautoon. Henkilöauton käytön rajoittamista on tästä syystä arvioitava samoilla perusteilla kuin yleisen kokouksen rajoittamista muutenkin.

Helsingin poliisilaitos on selvityksessään todennut, että se oli ennen lauantain yleistä kokousta turvannut kurdien järjestämää yleistä kokousta maanantaina 14.10.2019. Yleisessä kokouksessa kokouksen osallistujat ja järjestäjät eivät olleet noudattaneet poliisin heille antamia ohjeita ja määräyksissä.

Yleisen kokouksen osallistujat olivat aloittaneet valtaisan metelin, kun Turkin suurlähetystö tuli heidän näköpiiriin. Tämän jälkeen osallistujat ja kokouksen järjestyksenvalvojat ryntäsivät Turkin suurlähetystön edustalle, joka oli poliisin eristämä alue. Osallistujat ja järjestäjät eivät enää totelleet poliisin käskyjä ja hetken päästä he aloittivat kivien heittelemisen kohti Turkin suurlähetystön ikkunoita. Rikokoutuneet alakerran ikkunat eivät tosin kuuluneet suurlähetystön tiloihin. Myös poliisi oli lähellä loukkaantua kivien heittelystä.

Kokouksessa oli käytetty äänentoistolaittein varustettua henkilöautoa. Tämä auto oli sama auto, jota yritettiin käyttää Narinkkatorilla. Mukana ollutta autoa käytettiin siten, että sillä tukittiin ensin kevyen liikenteen väylä Puistokadulla ja myöhemmin kulkueen siirtyessä kohti Yhdysvaltain suurlähetystöä, autolla aiheutettiin vaaratilanteita väkijoukon keskellä ahtaalla Itäisellä Puistotiellä. Helsingin poliisilaitos oli joutunut hälyttämään tehtävälle kaikki vapaana olleet poliisi-partiot, jotta tilanne saatiin takaisin poliisin hallintaan.

Yleisen kokouksen keskeyttämisen tai päättämisen sijaan Helsingin poliisilaitos oli pyrkinyt turvaamaan yleiseen kokoukseen osallistuneiden kokoontumisvapauden käyttämisen. Kokoontumisvapauden turvaamiseksi poliisi oli tehnyt päätöksen estää henkilöauton käyttämisen yleisessä kokouksessa. Päätöksen perusteena oli ennen kaikkea poliisilla ollut tieto auton käyttämisestä edellisessä yleisessä kokouksessa, mutta myös se, ettei a) auto kuulunut tavanomaisiin kokousvälineisiin ja b) sen käyttämisestä olisi aiheutunut välitöntä vaaraa ihmisille ja omaisuudelle. Poliisi oli lopulta joutunut toteuttamaan antamaansa määräykseen sisältyneen uhkan voimakeinojen käytöstä ja estämään niiden avulla henkilöauton käytön, koska poliisin määräystä ei ollut noudatettu.

Kokoontumislain 21 §:n 2 momentti ei sisällä pelkästään toimivaltaa yleisen kokouksen keskeyttämiseen ja päättämiseen. Niiden lisäksi kokoontumislain 21 §:n 2 momenttiin sisältyvät kaikki sellaiset toimenpiteet, jotka ovat lievempiä kuin kokoontumisvapauden rajoittaminen kokonaan. Tämä ilmenee momentissa olevasta kohdasta, jonka mukaan poliisin tulee aina arvioida *muita riittäviä toimenpiteitä*.

Helsingin poliisilaitos on voinut kokouksen keskeyttämisen ja päättämisen sijaan puuttua pelkästään henkilöauton käyttöön turvatakseen kokoontumisvapauden käyttämisen sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden. Toimenpidettä voidaan pitää välttämättömänä ja tarpeellisena yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Kyse on myös toimenpiteestä, joka on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 11(2) artiklassa sekä Yhdistyneiden kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 21 artiklassa erikseen mainittu perusteena kokoontumisvapauden rajoittamiselle.

Euroopan ihmisoikeussopimus 11(2) artikla

Näiden oikeuksien käyttämiselle ei saa asettaa muita kuin sellaisia rajoituksia, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Tämä artikla ei estä laillisten rajoitusten asettamista asevoimiin, poliisiin tai valtionhallintoon kuuluviin nähden heidän käyttäessään näitä oikeuksia.

Yhdistyneiden kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus 21 artikla

On tunnustettava oikeus kokoontua rauhanomaisesti. Tämän oikeuden käyttämiselle ei ole asetettava muita kuin sellaisia rajoituksia, jotka perustuvat lakiin ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen tai yleisen turvallisuuden tahi yleisen järjestyksen ("ordre public") takia taikka terveydenhoidon tai moraalin tai muiden oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi.

4.4 Voimakeinojen käyttäminen

Poliisilain 2 luvun 17 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi, lennokin tai miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun puuttumiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat.

Poliisilain 2 luvun 17 §:n 2 momentin mukaan poliisimiehellä on virantoimituksessa lisäksi oikeus hätävarjeluun siten kuin rikoslain (39/1889) 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa poliisimies toimii virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjeluun puolustettavuutta on otettava huomioon poliisimiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Helsingin poliisilaitoksen selvityksen ja sitä tukevan videomateriaalin perusteella on selvää, että poliisi on joutunut käyttämään Narinkkatorilla voimakeinoja henkilöauton kuljettamisen estämiseksi sekä poliisiajoneuvon tarttuneen miehen irrottamiseksi. Henkilöauton osalta voimakeinojen käyttö on

kohdistunut henkilöautoon, jolloin kyse on ollut esteen poistamisesta, mutta myös auton kuljettajaan vastarinnan murtamiseksi, koska auton kuljettaja ei ollut noudattanut poliisin antamia poliisilain 1 luvun 11 §:ssä säädettyjä käskyjä pysäyttää ajoneuvo poliisilain 2 luvun 11 §:n 1 momentin perusteella.

Voimankäytön lisäksi poliisi on joutunut tilanteessa hätävarjelutilanteeseen poliisimieheen kohdistuneen oikeudettoman hyökkäyksen vuoksi. Poliisi on käyttänyt etälamautinta hätävarjelutilanteessa saadakseen tilanteen takaisin hallituksi voimankäytöksi.

Poliisihallituksen käytettävissä olevan materiaalin perusteella Helsingin poliisilaitos on huomionut vähimmän haitan periaatteen arvioidessaan perusteita voimankäytölle. Voimakeinojen käyttäminen on kohdistettu henkilöauton lisäksi kahteen kohdehenkilöön ja voimakeinojen käyttäminen on ollut tarpeellista ja puolustettavaa. Poliisi on fyysisten voimakeinojen lisäksi käyttänyt tilanteessa etälamautinta, jonka käyttäminen on ollut tietoinen valinta – muiden voimankäyttövälineiden käyttäminen ei olisi soveltunut tilanteeseen, eikä niillä olisi saatu aikaan tarvittavaa vaikutusta voimakeinojen käytön tavoitteiden osalta.

Poliisiylijohtaja

Seppo Kolehmainen

Poliisijohtaja

Sanna Heikinheimo

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 28.10.2019 klo 13:27. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimista.

Liitteet

Helsingin poliisilaitoksen selvitys POL-2019-61929, 24.10.2019 (julkinen versio)

Jakelu

Sisäministeri Maria Ohisalo